

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

Polsslag Ondernemend Limburg

versterkt ondernemen

Polsslag Ondernemend Limburg

januari 2016

al 10 jaar...

VKW Limburg en UNIZO Limburg
houden de vinger aan de pols van de Limburgse economie

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

versterkt ondernemen

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

donderdag 7 januari 2016

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

Polsslag Ondernemend Limburg

versterkt ondernemen

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

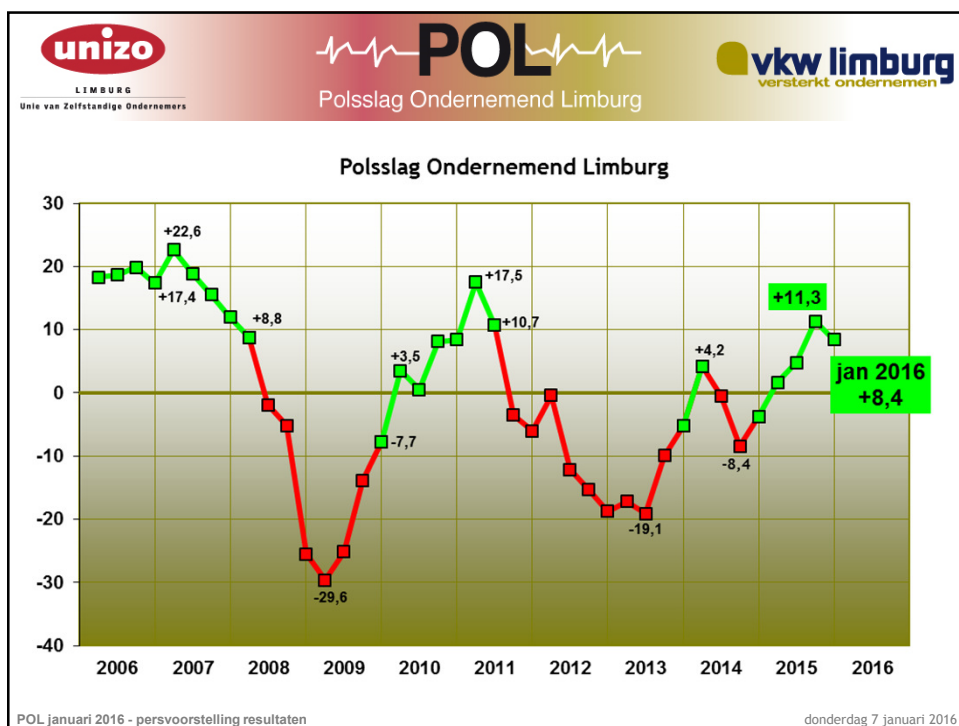
donderdag 7 januari 2016

Wat is de POL ?

- ✓ Online bevraging bij Limburgse ondernemers en bedrijfsleiders
- ✓ Op het einde van elk kwartaal
- ✓ 11 meerkeuzevragen over omzet, marktvraag, tewerkstelling, investeringen, export en winstmarge
- ✓ Eén kerngetal = POL: geeft weer hoe de Limburgse ondernemer de economische gang van zaken aanvoelt
- ✓ Reeds 40e peiling (10 jaar)

Waarom is de POL uniek?

- ✓ Niet afgeleid uit bestaande statistieken
- ✓ Aanvoelen van de Limburgse ondernemers zèlf
- ✓ Zeer recente cijfers (peiling eind december)
- ✓ Representatief en relevant:
 - volledige spectrum van ondernemend Limburg: kleine, middelgrote én grote bedrijven
 - op ruime schaal (telkens +/-500 effectieve respondenten)
- ✓ Naast de komende periode, ook bevraging naar resultaten van de afgelopen periode

unizo LIMBURG Unie van Zelfstandige Ondernemers

POL Polsslag Ondernemend Limburg

vwk limburg versterkt ondernemen

De POL

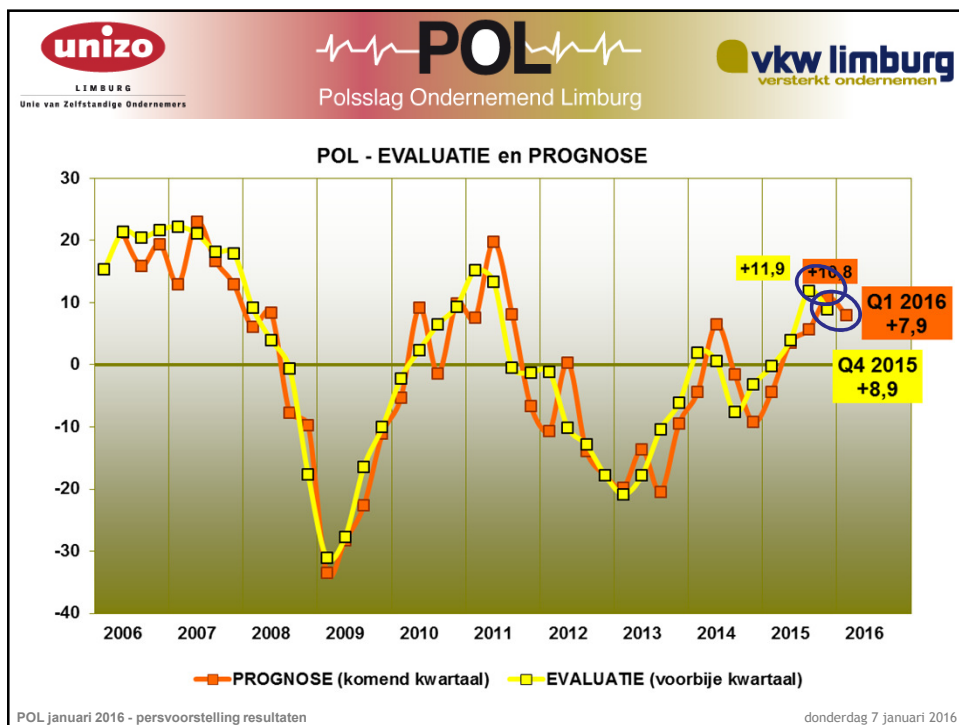
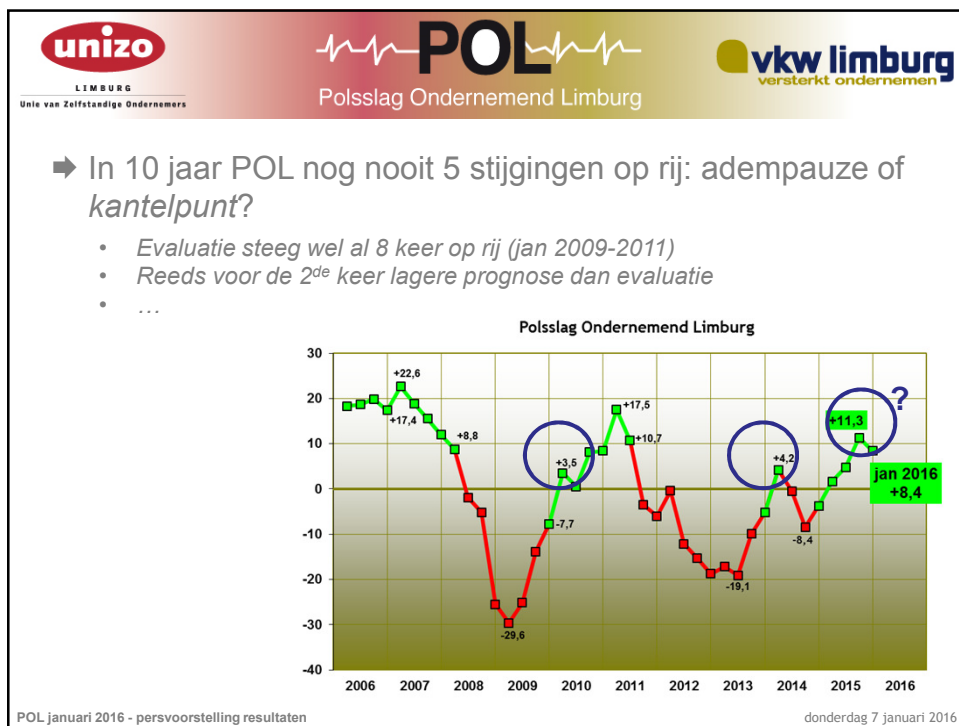
- ✓ Momentopname (eind december 2015)
- ✓ Aanvoelen van het voorbije kwartaal én komende kwartaal

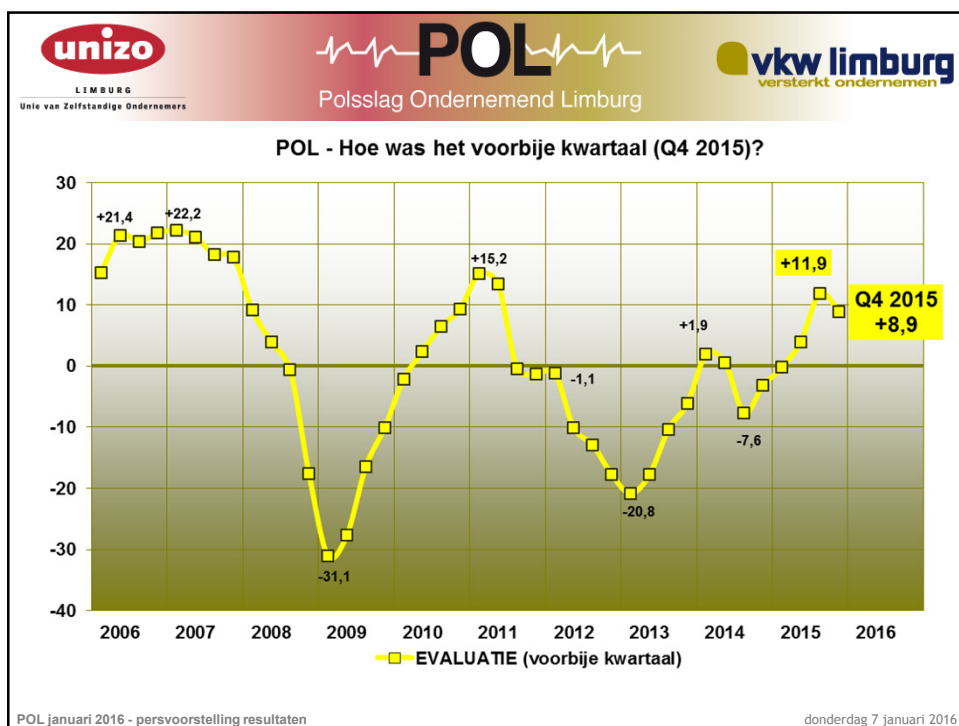
► **POL januari 2016 = +8,4**

- ➡ Lichte daling (van +11,3), na vier stijgingen op rij
- ➡ Blijft globaal wel duidelijk positief cijfer
- ➡ In elk geval duidelijk signaal: géén sprake van economische euforie, minstens hapering in heropleving
- ➡ Zowel evaluatie voorbije kwartaal, als prognose komend kwartaal gaan licht achteruit

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

donderdag 7 januari 2016

unizo **LIMBURG** **Unie van Zelfstandige Ondernemers**

POL Polsslag Ondernemend Limburg

vwk limburg versterkt ondernemen

Hoe was het voorbije kwartaal (Q4 2015)?

Evaluatie Q4 2015 = **POL voorbije drie maanden**
 ➔ **+8,9**

- ➔ Evaluatie afgelopen kwartaal **iets minder sterk** dan voorgaande (+11,9)
- ➔ Die daling is **iets sterker dan verwacht** (vorige prognose was +10,8)
- ➔ Eerste daling na 4x op rij sterkere kwartaalevaluatie
- ➔ Globale teneur blijft redelijk positief: **op 100 ondernemers bijna 9 meer positief dan negatief** gestemden

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

donderdag 7 januari 2016

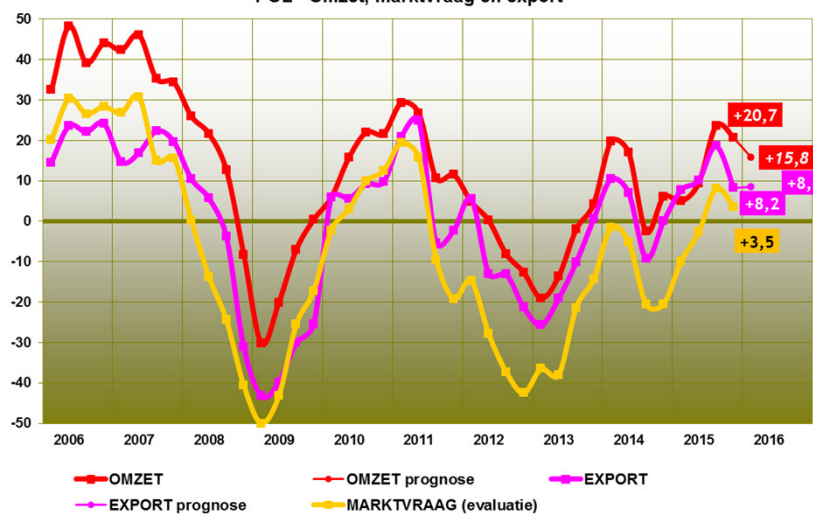
Hoe was het voorbije kwartaal (Q4 2015)?

- ➔ Zowel **omzet, export, tewerkstelling en** (in mindere mate) **investeringen** gingen in Q4 achteruit ten opzichte van Q3, maar noteren nog duidelijk positief.
- ➔ Omzet en vooral **export kon de verwachtingen** van 3 maanden geleden **niet inlossen**:
 - **Omzet**: van +23,6 naar **+20,7** (verwacht was +25,7)
 - **Export**: van +18,6 naar **+8,2** (verwacht: +19,5)
- ➔ **Achteruitgang export** (evaluatie én prognose) voornaamste oorzaak POL-daling

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

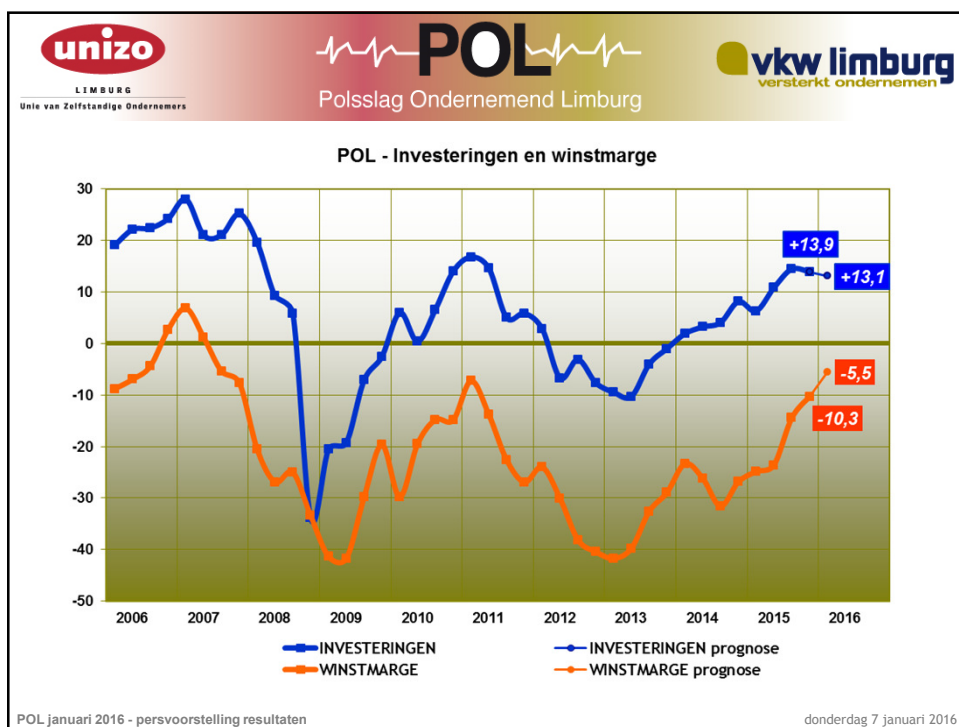
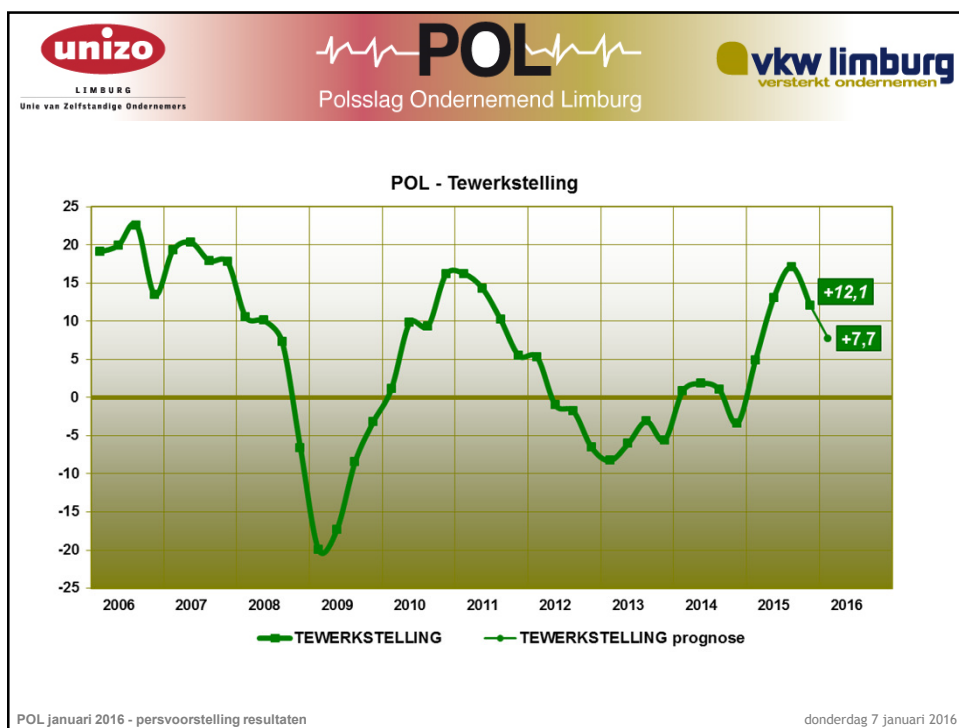
donderdag 7 januari 2016

POL - Omzet, marktvraag en export

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

donderdag 7 januari 2016

Hoe was het voorbije kwartaal (Q4 2015)?

- ➔ Tewerkstelling en **vooral investeringen** presteerden daarentegen beter **op peil** dan verwacht:
 - **Tewerkstelling:** van +17,1 naar **+12,1** (verwacht was +5,8)
 - **Investerings:** van +14,4 naar **+13,9** (verwacht was +9,8)
- ➔ Evolutie winstmarge **verbetert** verder, maar **minder dan verwacht** (en nog steeds negatief):
 - **Winstmarge:** van -14,4 naar **-10,3** (verwacht was -6,8)

POL - Wat wordt verwacht voor het komende kwartaal (Q1 2016)?

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

Polsslag Ondernemend Limburg

versterkt ondernemen

Vooruitzichten 1^e kwartaal van 2016?

Prognose Q1 2016 = **POL komende drie maanden**
→ +7,9

- ➔ **Meerderheid** Limburgse ondernemers blijft **positief uitkijken** naar **begin 2016**
- ➔ **Eerste daling** na 4 kwartalen op rij stijgende prognoses (vorige prognose was +10,8)
- ➔ Wel al voor de **tweede keer op rij lagere prognose dan voorbije kwartaal** (+8,9)

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten
donderdag 7 januari 2016

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

Polsslag Ondernemend Limburg

versterkt ondernemen

Vooruitzichten 1^e kwartaal van 2016?

- ➔ De vooruitzichten qua **omzet dalen verder** in vergelijking met de evaluatie van Q4 2014:
 - **Omzetvooruitzichten:** van +20,7 naar **+15,8**
- ➔ Dat geldt ook voor de verwachtingen qua investeringen en vooral tewerkstelling, maar deze liggen wel hoger dan de vorige prognose:
 - **Tewerkstellingsvooruitzichten:** van +12,1 naar **+7,7** (vorige prognose was +5,8)
 - **Investeringsvooruitzichten:** van +13,9 naar **+13,1** (vorige prognose was +9,8)

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten
donderdag 7 januari 2016

Vooruitzichten 1^e kwartaal van 2016?

- ➔ Qua **export** wordt een zeer **lichte verbetering** verwacht in vergelijking met het voorgaande kwartaal:
 - **Exportvooruitzichten:** van +8,2 naar **+8,5** (vorige prognose was echter +19,5)
- ➔ Er wordt gerekend op een **verdere verbetering van de winstmarges**, maar een positief cijfer zit er ook komend kwartaal niet in:
 - **Prognose winstmarge:** van -10,3 naar **-5,5** (vorige prognose was -6,8)

LIMBURG

Unie van Zelfstandige Ondernemers

Polsslag Ondernemend Limburg

versterkt ondernemen

SECTORANALYSE

STUJING/verbetering

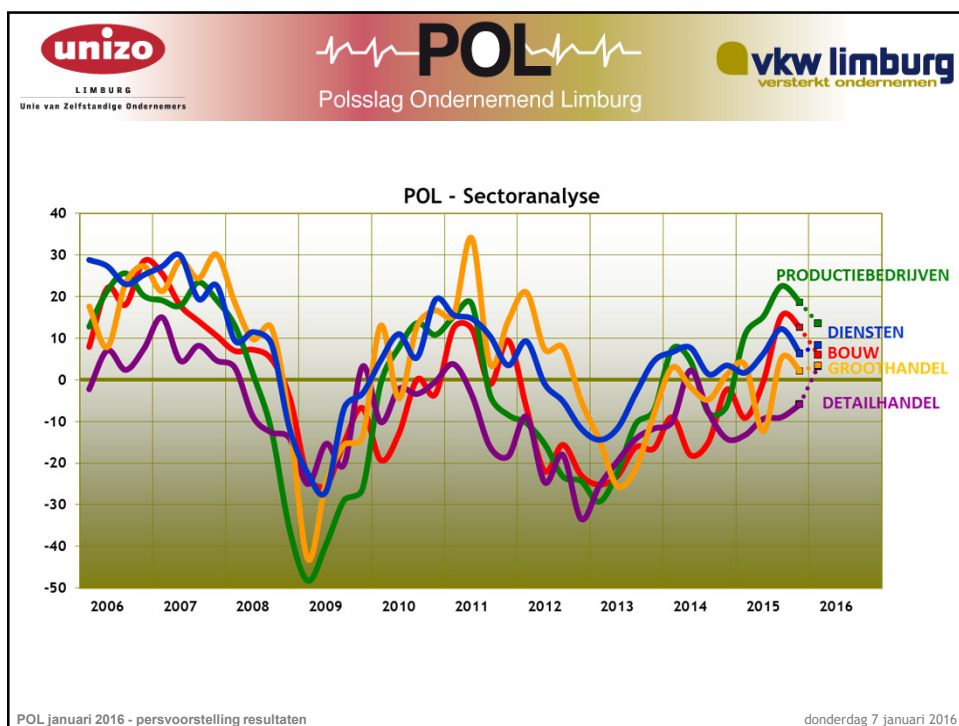
DALING/verslechtering

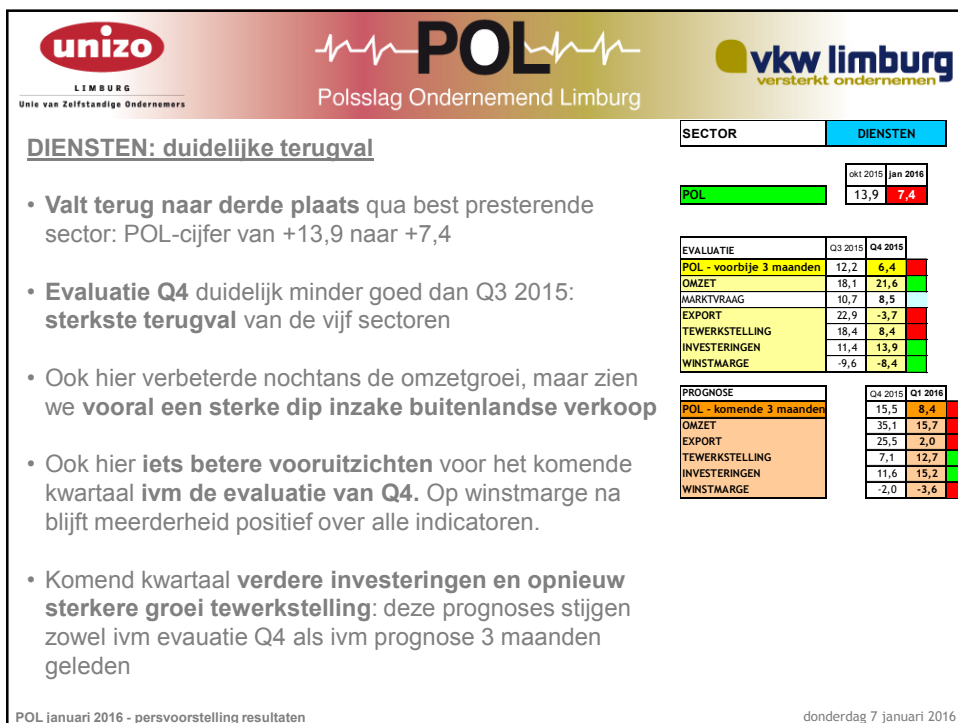
TOTAAL	BOUW	PRODUCTIE	DETAILHANDEL	GROOT HANDEL	DIENSTEN	SECTOR
okt 2015 11,3 jan 2016 8,4	okt 2015 11,4 jan 2016 9,3	okt 2015 19,6 jan 2016 16,1	okt 2015 -8,8 jan 2016 -1,4	okt 2015 8,6 jan 2016 2,8	okt 2015 13,9 jan 2016 7,4	POL

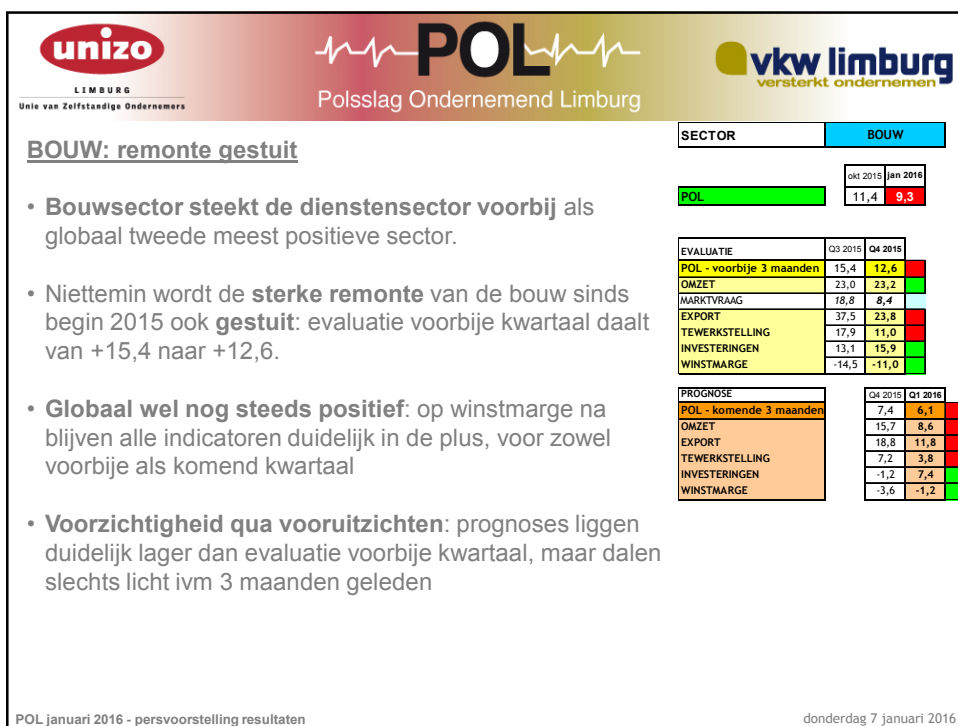
Q3 2015 11,9 Q4 2015 8,9 23,6 8,1 18,6 17,1 14,4 -14,4 Q4 2015 10,8 Q1 2016 7,9 25,7 19,5 5,8 9,8 -6,8 Q1 2016 15,8 8,5 7,7 13,1 -5,5	Q3 2015 15,4 Q4 2015 12,6 23,0 18,8 37,5 17,9 13,1 -14,5 Q4 2015 7,4 Q1 2016 6,1 15,7 18,8 7,2 -1,2 -3,6 Q1 2016 8,6 11,8 3,8 7,4 -1,2	Q3 2015 22,5 Q4 2015 18,6 36,7 19,6 24,4 31,6 29,5 -9,5 Q4 2015 16,7 Q1 2016 13,6 34,7 22,1 13,7 20,2 -7,4 Q1 2016 30,1 14,1 3,9 21,8 -2,0	Q3 2015 -9,0 Q4 2015 -5,9 13,3 -13,3 -30,0 -1,4 1,4 -28,2 Q4 2015 -8,6 Q1 2016 3,2 -1,4 14,3 25,0 -1,4 -17,4 Q1 2016 2,6 3,9 -1,3 -14,3	Q3 2015 5,3 Q4 2015 2,1 37,9 -20,0 -11,8 6,9 16,7 -23,3 Q4 2015 12,0 Q1 2016 3,5 40,0 5,6 3,6 25,0 -14,3 Q1 2016 16,0 -10,5 16,0 16,0 -20,0	Q3 2015 12,2 Q4 2015 6,4 18,1 10,7 22,9 18,4 11,4 -9,6 Q4 2015 8,4 Q1 2016 7,4 12,7 15,2 -3,6 Q1 2016 15,7 2,0 12,7 15,2	EVALUATIE POL - voorbije 3 maanden OMZET MARKTVRAAG EXPORT TEWERKSTELLING INVESTERINGEN WINSTMARGE PROGNOSE POL - komende 3 maanden OMZET EXPORT TEWERKSTELLING INVESTERINGEN WINSTMARGE
--	---	---	---	--	--	---

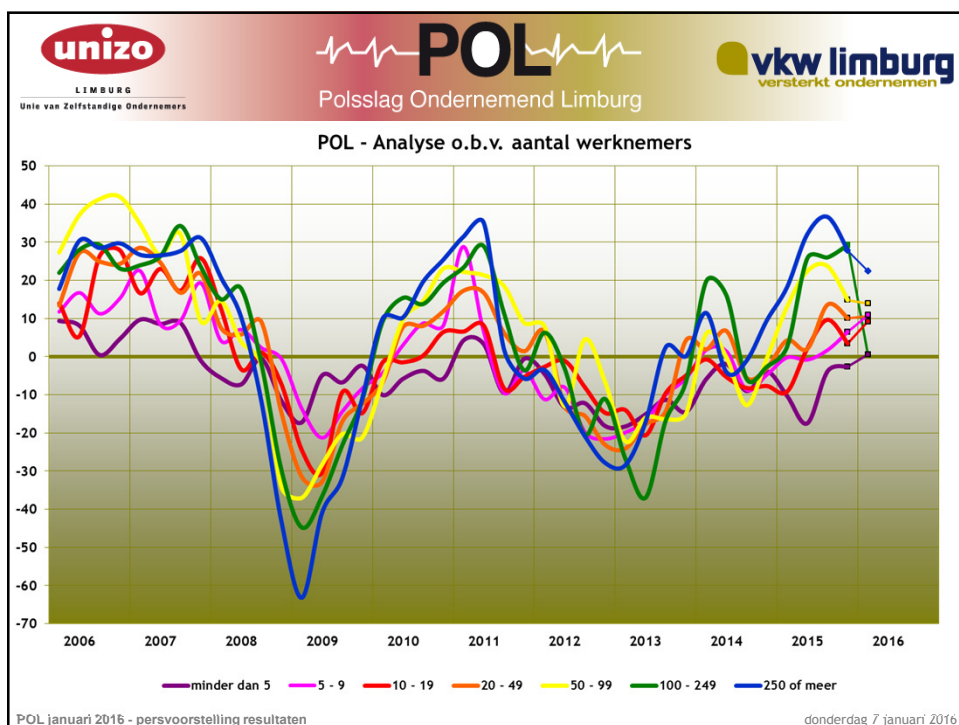
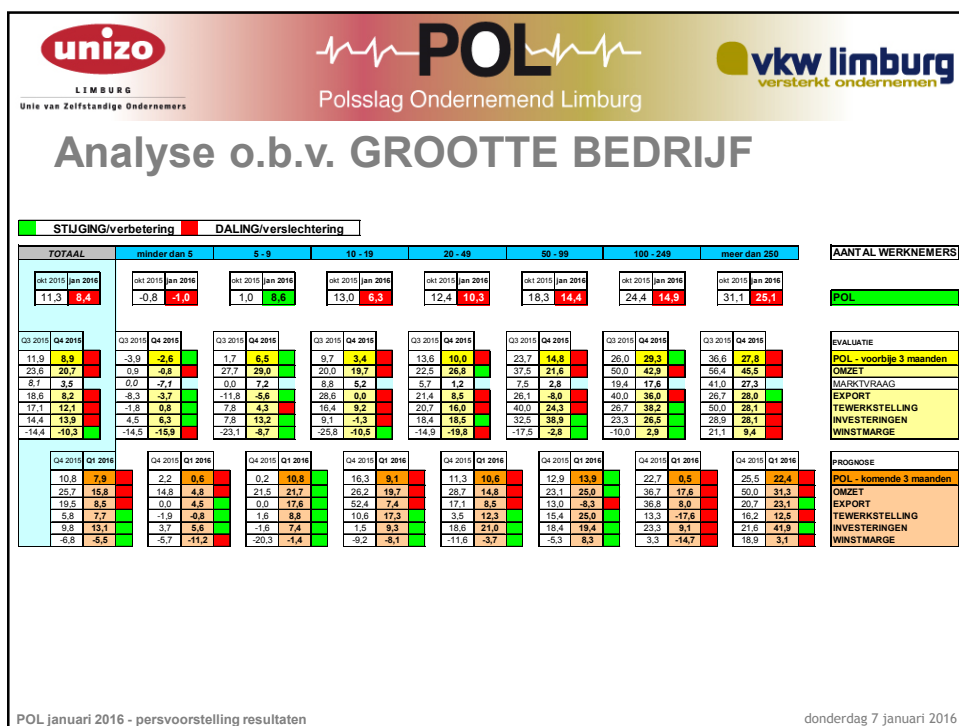
POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

donderdag 7 januari 2016

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

POL
Polsslag Ondernemend Limburg

vkw limburg
versterkt ondernemen

POL januari 2016 - persvoorstelling resultatendonderdag 7 januari 2016

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

POL
Polsslag Ondernemend Limburg

vkw limburg
versterkt ondernemen

POL januari 2016 - persvoorstelling resultatendonderdag 7 januari 2016

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

POL
 Polsslag Ondernemend Limburg

versterkt ondernemen

ANALYSE op basis van grootte (3)

- De **grootste bedrijven** (meer dan 250 werknemers) onderscheiden zich al sinds medio 2014 als meest positieve categorie.
- Dat **positivisme** blijft erg sterk, maar **valt niettemin stevig terug** van +36,6 naar **+27,8** (evaluatie Q4).
- Net als de middelgrote bedrijven **voorspellen** ook zij het komende kwartaal enigszins een **verdere achteruitgang** (+22,4).
- Dat doet ook de categorie **100-249 werknemers**, maar dan in veel **extremere mate**: de vooruitzichten gaan hier van +22,7 naar ... +0,5.
- Nochtans zag diezelfde categorie het **voorbije kwartaal** (zoals de kleinste bedrijven) nog verdere **verbetering**: van +26 naar +29,3.
- ➔ **van meest naar minst positieve categorie in slechts 1 kwartaal**

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

donderdag 7 januari 2016

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

POL
 Polsslag Ondernemend Limburg

versterkt ondernemen

SAMENGEVAT (1):

- ➔ Na vier stijgingen op rij **daalt** de POL in januari 2016 van **+11,3 naar +8,4**.
- ➔ **Afgelopen kwartaal minder goed geëvalueerd**: van +11,9 naar +8,9
- ➔ Op winstmarge na gingen **alle indicatoren achteruit**, maar blijven wel positief
- ➔ Toch ligt vooral **minder sterke export** (ook prognose) aan de basis van POL-daling
- ➔ **Tewerkstelling en investeringen** deden het ondanks daling **beter dan verwacht**

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

donderdag 7 januari 2016

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

Polsslag Ondernemend Limburg

versterkt ondernemen

SAMENGEVAT (2):

- ➔ **Vooruitzichten** voorspellen verdere daling voor Q1 2016
- ➔ Dalen al voor de 2de maal op rij lager: van +8,4 (evaluatie Q4) naar **+7,9**
- ➔ Globale teneur blijft wel overwegend positief
- ➔ **Omzetverwachtingen** in dalende lijn
- ➔ Prognoses inzake **investeringen** en **tewerkstelling** wel hoger dan 3 maanden geleden.
- ➔ Men rekt op verdere verbetering **winstmarges**, maar een positief cijfer zit er nog niet in

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten
donderdag 7 januari 2016

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

Polsslag Ondernemend Limburg

versterkt ondernemen

SAMENGEVAT (3):

- ➔ **Detailhandel enige sector waar het ondernemerssentiment verbetert:** hoogste POL-cijfer in 5 jaar.
- ➔ **Bouw en productie: ondernemersvertrouwen daalt, maar blijft wel duidelijk overwegend positief**
- ➔ Verwachtingen Q1 tonen opvallende **convergentie** tussen de sectoren:
 - verder **dalende prognoses** voor **best presterende sectoren** (bouw en productiebedrijven)
 - **minst sterke sectoren** kijken wel **positiever** naar komend kwartaal (diensten en handel)
- ➔ **Luidt eerste duidelijke terugval productiesector kentering in of slechts adempauze?**

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten
donderdag 7 januari 2016

SAMENGEVAT (4):

- ➔ Voor **kleine bedrijven** tot 10 werknemers was het **afgelopen kwartaal beter** dan het voorgaande, in tegenstelling tot de middelgrote en grootste bedrijven.
- ➔ Qua **vooruitzichten** verwachten de **bedrijven tot 50 werknemers** een nog/terug **sterker kwartaal in Q1 2016**, in tegenstelling tot de grotere bedrijven.
- ➔ **Positivisme grootste bedrijven** (+250 wn.) blijft **sterk**, maar valt niettemin stevig **terug**.
- ➔ Categorie **100-249 werknemers van meest** (evaluatie Q4 2015) naar **minst positieve sector** (prognose Q1 2016) in slechts **1 kwartaal...**

Polsslag Ondernemend Limburg

Vragen m.b.t. de POL-cijfers?

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

POL
Polsslag Ondernemend Limburg

vkw limburg
versterkt ondernemen

POL Themabevraging januari 2016

‘Outlook 2016’

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

donderdag 7 januari 2016

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

POL
Polsslag Ondernemend Limburg

vkw limburg
versterkt ondernemen

Hoe was 2015?

- ✓ Even terug naar de POL: intussen **10 volledige jaren**.
- ✓ **POL-ondernemersvertrouwen gemiddeld op hoogste peil sinds 2007.**
- ✓ Gemiddeld evaluatie 4 kwartalen nipt onder 2011

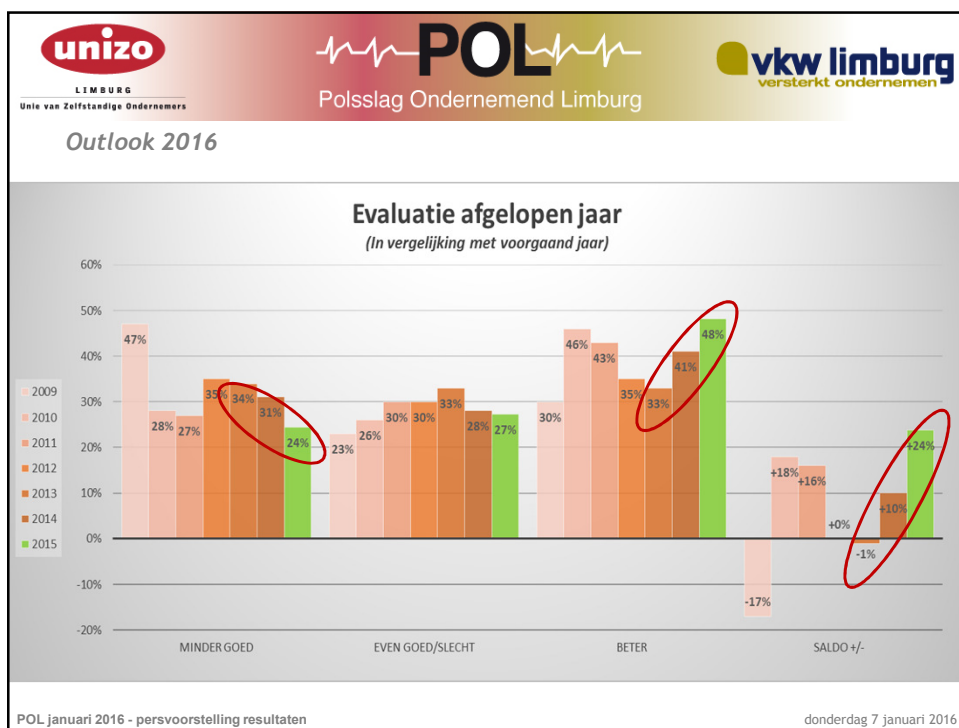
TOTAAL	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POL	+18,5	+17,3	-5,9	-19,1	+5,1	+4,7	-12,2	-12,9	-2,1	+6,6

EVALUATIE	EVALUATIE									
POL - voorbije 3 maanden	+19,7	+19,9	-1,3	-21,3	+4,0	+6,7	-10,5	-13,8	-2,1	+6,1
OMZET	+41,0	+39,5	+13,0	-14,2	+16,3	+19,6	-3,9	-7,6	+10,1	+14,7
MARKTVRAAG	+26,3	+22,1	-19,6	-34,0	+5,8	+1,6	-30,6	-27,5	-11,9	-0,3
EXPORT	+21,1	+18,4	-4,7	-34,6	+7,6	+9,5	-10,5	-13,6	+2,1	+11,2
TEWERKSTELLING	+18,8	+18,8	+4,9	-12,3	+9,1	+11,6	-1,0	-5,8	+0,1	+11,8
INVESTERINGEN	+21,9	+23,8	+7,0	-12,4	+6,7	+10,6	-3,7	-6,2	+4,3	+11,4
WINSTMARGE	-4,4	-1,3	-26,6	-33,1	-19,7	-17,6	-33,2	-35,7	-27,0	-18,3

PROGNOSE	PROGNOSE									
POL - komende 3 maanden	+17,4	+14,7	-10,6	-16,8	+6,3	+2,7	-12,8	-12,0	-2,1	+7,0
OMZET	+33,8	+28,2	-5,3	-11,3	+18,3	+9,4	-8,4	-4,5	+6,3	+16,7
EXPORT	+17,3	+13,9	-15,4	-23,9	+9,5	+3,4	-8,3	-6,9	+8,8	+12,9
TEWERKSTELLING	+15,9	+14,4	-1,7	-11,7	+8,5	+8,6	-7,4	-10,3	-2,5	+6,2
INVESTERINGEN	+16,3	+17,2	-4,4	-12,2	+5,4	+4,6	-12,7	-10,8	-2,6	+9,0
WINSTMARGE	+3,7	-0,3	-26,3	-25,1	-10,3	-12,7	-27,0	-27,4	-20,6	-9,8

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

donderdag 7 januari 2016

unizo LIMBURG Unie van Zelfstandige Ondernemers

POL Polsslag Ondernemend Limburg

vkwl limburg versterkt ondernemen

Outlook 2016 - evaluatie voorbije jaar

Evaluatie 2015 volgens sector - in vergelijking met 2014

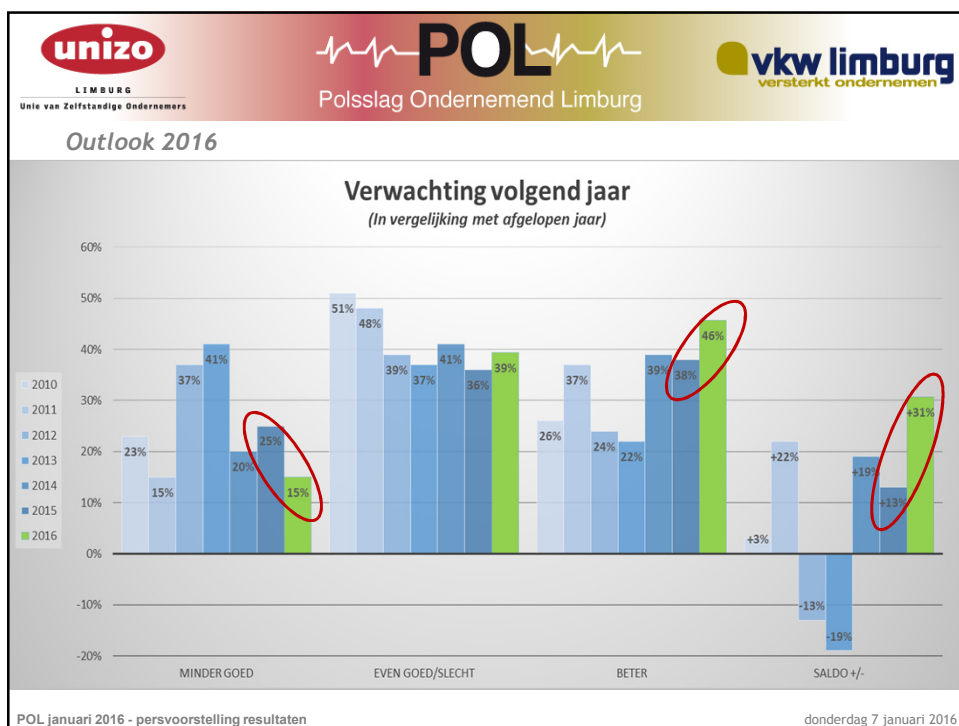
Sector	minder goed	even goed/slecht	beter	Saldo +/-
Bouw	23%	35%	43%	+20%
Detailhandel	38%	27%	35%	-3%
Diensten	22%	27%	50%	+28%
Groothandel	20%	24%	56%	+36%
Productie	20%	22%	57%	+37%
Eindtotaal	24%	27%	48%	+24%

Evaluatie 2015 volgens grootte - in vergelijking met 2014

Aantal werknemers	minder goed	even goed/slecht	beter	Saldo +/-
1: minder dan 5	33%	31%	35%	+2%
2: 5-9	17%	32%	51%	+33%
3: 10-19	23%	28%	49%	+26%
4: 20-49	28%	24%	49%	+21%
5: 50-99	14%	40%	46%	+31%
6: 100-249	21%	18%	62%	+41%
7: meer dan 250	16%	6%	78%	+63%
Eindtotaal	24%	27%	48%	+24%

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten

donderdag 7 januari 2016

unizo LIMBURG Unie van Zelfstandige Ondernemers

POL Polsslag Ondernemend Limburg

vwk limburg versterkt ondernemen

Outlook 2016 - verwachtingen komend jaar

Verwachtingen 2016 volgens sector - in vergelijking met 2015

Sector	minder goed	even goed/slecht	beter	Saldo +/-
Bouw	13%	47%	40%	+27%
Detailhandel	22%	53%	25%	+3%
Diensten	13%	35%	51%	+38%
Groothandel	24%	44%	44%	+20%
Productie	12%	32%	56%	+45%
Eindtotaal	15%	39%	46%	+30%

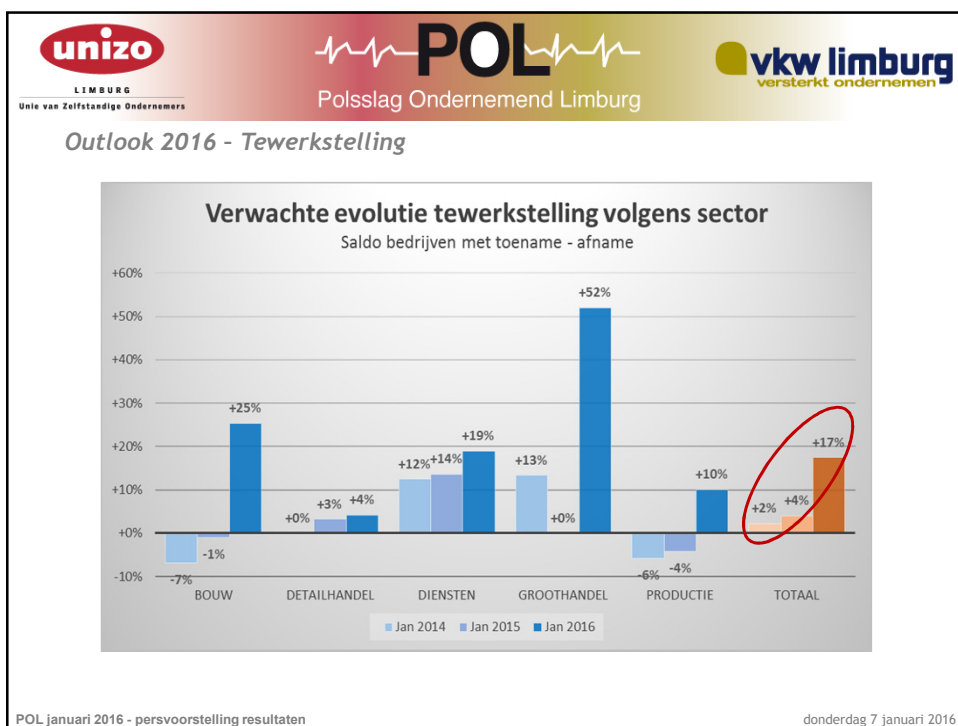
Verwachtingen 2016 volgens grootte - in vergelijking met 2015

Aantal werknemers	minder goed	even goed/slecht	beter	Saldo +/-
1: minder dan 5	16%	43%	41%	+25%
2: 5-9	15%	43%	43%	+28%
3: 10-19	12%	36%	51%	+39%
4: 20-49	15%	37%	48%	+33%
5: 50-99	23%	34%	43%	+20%
6: 100-249	18%	38%	44%	+26%
7: meer dan 250	6%	38%	56%	+50%
Eindtotaal	15%	39%	46%	+31%

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten donderdag 7 januari 2016

   LIMBURG Unie van Zelfstandige Ondernemers Polsslag Ondernemend Limburg vkw limburg versterkt ondernemen						
Outlook 2016 - Waarop willen bedrijven in 2016 focussen?						
Focus 2016 in vergelijking met 2015				Saldo +/-		
	lager	gelijk	hoger	2016	2015	2014
Interne organisatie verbeteren (procesinnovatie)	1%	33%	66%	65%	59%	46%
Marktaandeel vergroten (op bestaande markten)	3%	40%	57%	55%	43%	35%
Nieuwe markten aanboren	3%	51%	45%	42%	43%	36%
Financiële gezondheid bewaren	2%	56%	42%	40%	43%	37%
Nieuwe producten op de markt brengen (productinnovatie)	4%	59%	37%	32%	36%	22%
Ecologische voetafdruk verminderen	7%	67%	26%	19%	3%	3%
Internationalisering	14%	65%	20%	6%	2%	/
Vacatures ingevuld krijgen	14%	67%	19%	6%	-5%	-8%
POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten donderdag 7 januari 2016						

   LIMBURG Unie van Zelfstandige Ondernemers Polsslag Ondernemend Limburg vkw limburg versterkt ondernemen						
Outlook 2016 - Tewerkstelling						
Verwachting evolutie tewerkstelling in eigen bedrijf in komende 12 maanden (januari 2016)						
	Afname	Status quo	Toename	SALDO +/-	Saldo +/- jan 2015	Saldo +/- jan 2014
Bouw	11%	53%	36%	+25%	-1%	-7%
Detailhandel	15%	65%	19%	+4%	+3%	+0%
Diensten	13%	56%	32%	+19%	+14%	+12%
Groothandel	4%	40%	56%	+52%	+0%	+13%
Productie	21%	48%	31%	+10%	-4%	-6%
TOTAAL	14%	54%	32%	+17%	+4%	+2%
Januari 2015	20%	55%	25%	+4%		
Januari 2014	19%	60%	21%	+2%		
POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten donderdag 7 januari 2016						

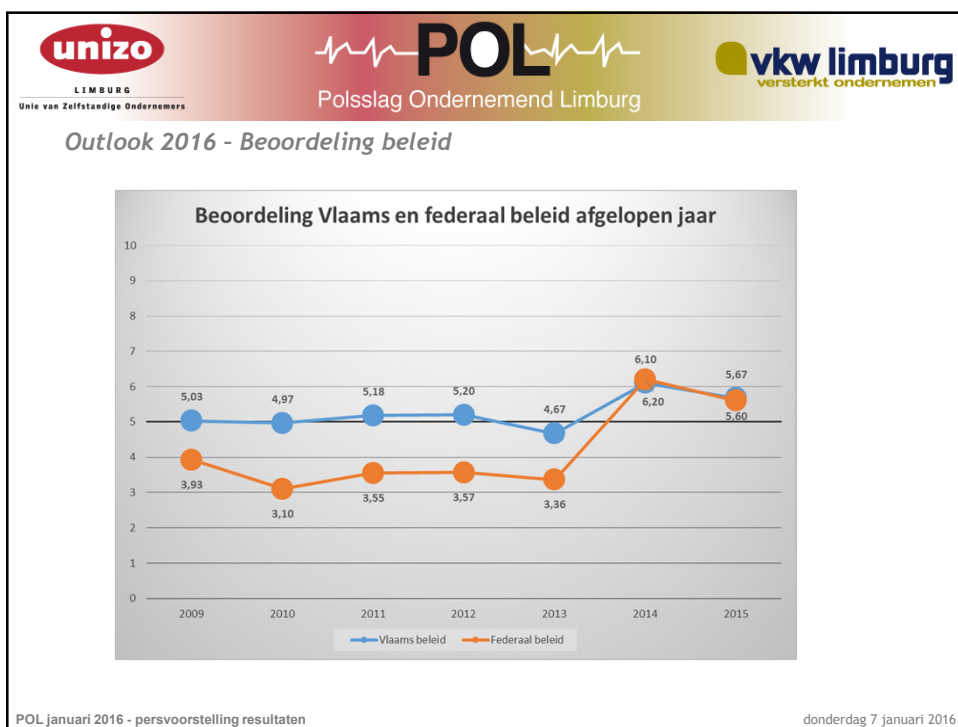
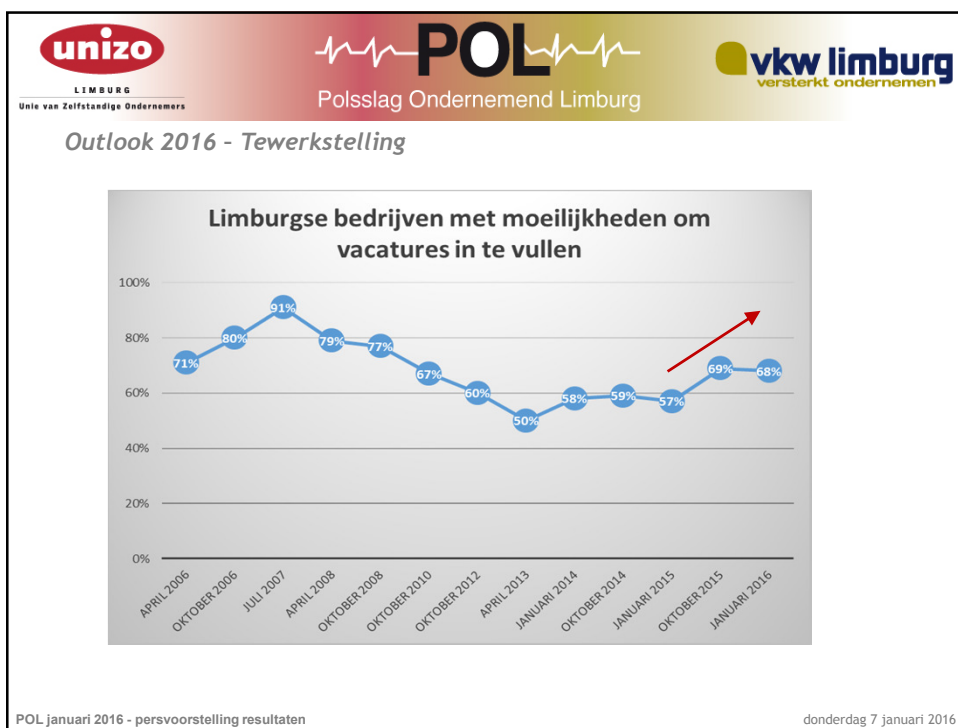
unizo **POL** **vwk limburg**
 LIMBURG Polsslag Ondernemend Limburg
 Unie van Zelfstandige Ondernemers

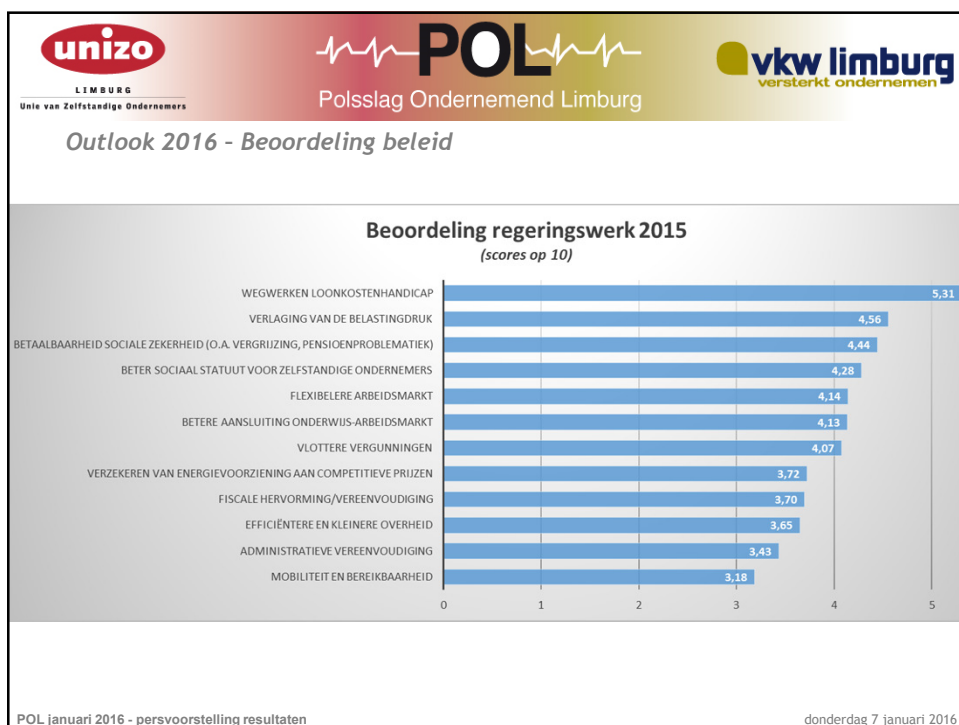
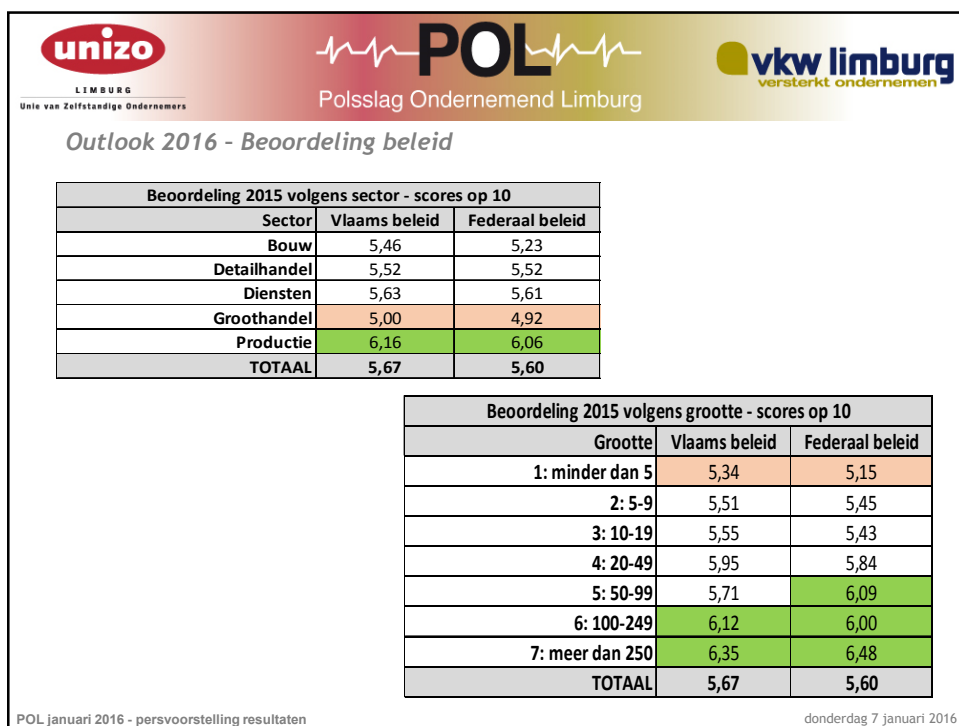
Outlook 2016 - Tewerkstelling

Mijn bedrijf ondervindt op dit moment moeilijkheden om vacatures ingevuld te krijgen met geschikt personeel

Sector	Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	NIET AKKOORD	Eerder akkoord	Helemaal akkoord	AKKOORD
Bouw	3%	24%	27%	41%	32%	73%
Detailhandel	11%	21%	32%	34%	34%	68%
Diensten	9%	24%	33%	40%	27%	67%
Groothandel	16%	8%	24%	36%	40%	76%
Productie	7%	28%	35%	34%	31%	65%
Eindtotaal	8%	23%	32%	38%	31%	68%

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten donderdag 7 januari 2016

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

Polsslag Ondernemend Limburg

Polsslag Ondernemend Limburg

Vragen?

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten
donderdag 7 januari 2016

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

Polsslag Ondernemend Limburg

Polsslag Ondernemend Limburg

januari 2016

*VKW Limburg en UNIZO Limburg
houden vinger aan de pols van de Limburgse economie*

LIMBURG
Unie van Zelfstandige Ondernemers

POL januari 2016 - persvoorstelling resultaten
donderdag 7 januari 2016